

upornošću stigao uskoro od pripremnog tečaja (1928) do Akademije (1931), od samouka do đaka Blagoja Berse, od bojažljiva amatera do čovjeka s diplomom (1935). Ona nije samo potvrđivala akademski stupanj njegove naobrazbe, nije samo davala jamstvo za stručno vršenje dužnosti glazbenog pedagoga — ona je njemu osobno značila i priznanje na upornosti kojom je svoju darovitost izveo iz škalskih sricanja i mucanja na vidokrug tehnički besprijekorna izražavanja. A da ta darovitost skriva u sebi upravo neslućene mogućnosti, pokazala je najprije praižvedba njegova *I. gudačkog kvarteta* (1934) — koji je kasnije obišao Evropu — a onda praižvedba čudesno lijepe *I. simfonije* (1937) koja mu je osigurala stipendiju čak dviju zemalja (Francuska, Čehoslovačka) i odvela ga do grada na Seini. U međuvremenu Brkanović kruhorborči, stvarajući uz ostala djela i majstorski *Triptihon* (1936) koji — kako sam već jednom u »Vjesniku« bio napisao — »stoji na raskršnici dvaju puteva: kao sinteza prošlih idejnih i umjetničkih dostignuća on ujedno gleda u budućnost, i poput putokaza pokazuje pravac, kojim je trebalo (i kojim bi trebalo) usmjeriti stvaralačka nastojanja naših skladatelja nacionalnog smjera«. Slijede: boravak u Parizu (Schola cantorum), prerano prekinut izbijanjem II. svjetskog rata, zatim povratak u domovinu, pedagogiziranje u glazbenim školama, onda promjena najprije u svojstvu dramaturga u Hrvatskom narodnom kazalištu (do 1954) pa direktora Državnog simfonijskog orkestra (do 1957) i konačno — do umirovljenja (1961) — profesora na Muzičkoj akademiji u Sarajevu. Na svim dužnostima Brkanović razvija svu svoju energiju poučavajući, organizirajući, nastojeći uvijek postići što više u oblikovanju materijala koji mu je povjeren. K tome djeluje i kao predsjednik Udruženja kompozitora Hrvatske, a uz sve te dužnosti uporno stvara ne samo opere (*Ekvinocij*, 1944—1945; *Zlato Zadra*, 1954; *Fedra*, 1975), nego i pet simfonija, simfonijske pjesni, zborove i druga djela, među njima i balet *Heloti* (1959) te scenski oratorij *Hod po mukah Matije Gupca zvanog Beg* (1974), pokazujući stalan uspon u svom razvoju.

3. Kao stvaralac Brkanović polazi od naroda, od njegova tonskog izražavanja, nastojeći u svakom svom dijelu umjetnički fiksirati te značajke i realistički ih odraziti posredstvom vokalnog, instrumentalnog ili vokarno-instrumentalnog ansambla. Dosljedan, dakle, sustavu nacionalnog glazbenog realizma, on ga uporno provodi iz djela u djelo, vjerujući u njega skoro slijepo i podređujući mu svjesno sve one »beneficije« koje izlaze iz brze i dopadljive popularnosti pod svaku cijenu. Bespoštedni antikonformist, Brkanović se pokorava zakonima narodnih značajki: on razvija melodijsku liniju, harmonijski izraz i zbarsku ili orkestralnu fakturu onako kako one nužno izlaze iz svoje narodne praćelije. Za uzvrat dobija — baš pomoću svih tih komponenata — ono što ga (uz Josipa

Stolcera-Slavenskoga) čini našim najosobnijim i najcjelovitijim skladateljem: dobija osobnost jedne od najautohtonijih ličnosti u našem suvremenom glazbenom stvaralaštvu. Sadržaj, glazbeni govor nameću mu i formu (velike su Brkanovićeve slobode u oblikovanju klasičnih glazbenih djela) i orkestralni sastav; on, pak, svemu tome udahnjuje ŽIVOT, crpeći poput Anteja snagu iz dodira s majkom Zemljom.

Uzmimo, na primjer, kratku a izvrsnu solo-popijevku *Uspavanka* (iz 1934) u kojoj je sadržan sav Brkanović sa svim svojim stvaralačkim značajkama; ili bolje, uzmimo *Triptihon*, velebnu trostavačnu tonsku epopeju pogrebnog narodnog obreda, u kojem se djelu sve doima »kao apoteoza iskonske narodne snage, kao svečani a duboko osjećajni rekvijem, dalek od svake patetičnosti i romantičnog prizvuka; sve izlazi realno: i narodni tekst, i sugestivne, originalne harmonije, a nada sve instrumentacija« (vlastiti citat), koja upravo izvire iz takve koncepcije i realizacije djela. Prisjetimo se i *II. simfonije* s osebnim polaganim završetkom, za koji je jednom rečeno da možda najbolje ilustrira brkanovićevsu atmosferu, životnu mu filozofiju i njegovu iznimnu nadarenost; dozovimo u sjećanje i *III. simfoniju* s impresivnom polaganom fugom (II. stavak), u kojoj je Brkanović (smatram) sretno odrazio odnos polifonija — narodna glazba; pogledajmo II. čin opere *Ekvinocij*, sigurno najautentičniji tonski komentar vojnovićeuskog ugođaja (neobično izražajni arioso Nike *Preko velike vode*); prisjetimo se tako redom svih djela — počam od *I. gudačkog kvarteta* pa do najnovijih ostvarenja — pa ćemo svuda naći u osnovi istog ali zapravo uvijek novog Brkanovića, koji svojoj stvaralačkoj koncepciji — zajedničkom nazivniku svojih djela — podaje ili drugi oblik ili u okviru istog oblika njegove nove varijante.

Proširujući vremenom okvire svog glazbenog govora suvremenijim značajkama, Brkanović — međutim — i dalje ostaje upravo uporno vjeran umjetničkim zanosima svoje mladosti. Ostaje usko vezan sa svojom zemljom; ostaje epik s izrazito naglašenom lirskom crtom bez obzira je li tmuran i nesretan kao njegova zemlja (*Dalmatinski diptih*, *Ekvinocij*), je li heroičan, nostalgican i elegičan (*Peta simfonija*), je li veseo i raspojasan (*Sarajevska suita*).

4. Kad danas Brkanović slavi 70. obljetnicu svoga života on istodobno slavi i 42 godine svog plodnog te za našu glazbenu kulturu neobično znakovitog rada. Razvijao ga je postupno i mukotrpno, često u nejednakoj borbi s okolnostima u kojima je trajao kao čovjek i umjetnik. Doprijevi stalno rastućom linijom do zenita, on će se — nemamo razloga ne vjerovati — sasvim sigurno potvrđivati kao impresivni i istinski RAPSOD SVOJE ZEMLJE i u desetljeću na pragu kojeg se upravo nalazi.

Lovro Županović

Uz 70-obljetnicu rođenja Antuna Homena

Ovih dana ponovno će se u tisku pojaviti napisi o Antunu Homenu iz Kotora — dirigentu, orguljašu, kompozitoru i glazbenom pedagogu. I časopis »Sveta Cecilija« pisao je o njemu prigodom proslave 50-obljetnice njegova umjetničkog stvaralaštva

(g. 1973, br. 2). Ove godine, skromno, u krugu svojih prijatelja i poznavalaca svoga rada, slavi 70-obljetnicu života. Mislim da je potrebno iz više razloga osvrnuti se i na ovu njegovu obljetnicu. I danas vrijede riječi koje je tom zgodom napisao

Srećko Marković («Muzika», Zagreb 1972, br. 1): da je i »nakon 50 godina upornog rada, nemiran i neumoran duh Antuna Homena ostao dosljedan. Iako penzioniran, on i dalje s punim kapacitetom radi i djeluje. U bici s vremenom kao da je mimo-iden djelovanja prirodnog zakona pada nakon uspona«.

Svoj put glazbenika započeo je u našem samostanu Sv. Klare u Kotoru pod vodstvom o. Benvenuta Rode, također orguljaša, zborovođe i učitelja glazbe. Kao desetgodišnji dječak s nekolicinom svojih drugova dolazi u samostan na pjevanje i poduku iz glasovira, rado ministriira u crkvi i sudjeluje u igri u samostanskom vrtu.

U tim godinama, kad se otvarao životu, duboko mu se u dušu utisnula ljubav prema crkvenom pjevanju i glazbi, ali je isto tako bio vezan i ostao vjieran svemu onome što je vezano uz njegov rodni kraj — Boku Kotorsku.

On već u svojoj 14. godini, u dogovoru s o. Benvenutom, organizira muški zbor od učenika Nautike i Gimnazije (g. 1920), da bi već slijedeće godine s još nekoliko starijih pjevača i ženskim zborom trećoredica formirao mješoviti zbor. Njime, kao petnaestgodišnji dječak, prvi put dirigira u crkvi Sv. Klare na blagdan Sv. Antuna. Tom su zgodom izveli Zanglovu misu za mješoviti zbor i orkestar.

Velik dio svoga vremena i svojih snaga troši u uvježbavanju i nastupima mješovitog zbora katedrale Sv. Tripuna. Uzmemo li u obzir da su probe bile, pojedinačne ili skupne, svaki dan te da nije bilo veće svečanosti u crkvi u kojoj nisu sudjelovali, u mjesecu svibnju i listopadu svaki dan; dodamo li koncerte održavane u raznim crkvenim i svjetovnim svečanostima, pedagoški rad, komponiranje . . . , tada tek sebi možemo predočiti obilje posla koji je obavio!

* * *

U početku se bavio samo duhovnom glazbom, kasnije — nakon oslobođenja — i svjetovnom. Djela iz toga područja (oko 50 skladbi) pretežno su za dječji i ženski zbor, kao i za mješoviti, s pratnjom ili bez pratnje glasovira ili orkestra. Dovoljno je spomenuti samo neke napise da vidimo koliko je bio blizak dječjoj duši i koliko je ulagao truda, i još uvijek ulaže, u pedagoškom radu, za što je primio velik broj nagrada, pohvala i diploma (*Ja sam mala pahuljica, Djeca čekaju snijeg, Proljetni lahor, Volim majku, Školsko zvonce, Zašto volim domovinu* itd).

On se kao umjetnik-stvaralac gotovo podjednako kreće u sferama svjetovnoga i duhovnoga, i ta mu dva svijeta nisu nepomirljiva; ili, točnije rečeno, on je uporno dosljedan najdubljim zakonima glazbene umjetnosti koja je među svima ostalima istovremeno i najelementarnija i najspiritualnija, i zato i najdublje djeluje na čovjeka. Njegova *Misa sv. Tripuna*, nastala u jednom sretnom trenutku inspiracije i povezivanja duhovnoga i narodnoga, na motivima Kola bokeljske mornarice, uzbuđljiva je, puna kontrasta, dinamike i zanosa.

U spomenutom broju časopisa »Sveta Cecilija« donesen je popis njegovih duhovnih skladbâ. Od tada je komponirao slijedeće skladbe:

Tripune, štiti nas v'jekom — za sol. i mješoviti zbor;

Ti Ozano — za mješoviti zbor;

O Marijo mila — za sopran i orgulje;
Himan o o. Leopoldu — za mješoviti zbor na tekst o. Andrije Bonifačića;
Himan o o. Leopoldu — za mješoviti zbor na tekst don Pera Bokarice i

LEOPOLDE, UZDANJE NAŠE — motet za mješoviti zbor na tekst don P. Bokarice.

Antun Homen

* * *

Homen velik dio svog vremena provodi uz *orgulje*, nenadomjestivo glazbalo u crkvi. Kroz sav svoj život ostvarivao je ono što suvremena Crkva želi: »U latinskoj Crkvi treba uvelike cijeliti *orgulje sa sviralama* kao tradicionalno glazbalo kojeg zvuk može crkvenim obredima dodati divan sjaj te srce veoma uzdignuti k Bogu i nebeskim stvarima« (Konstitucija o sv. liturgiji, br. 120).

Dvije zgodice to potvrđuju. Kad se jednom izvodila u Katedrali njegova Misa sv. Tripuna, pristupila je poslije obredâ jedna grupa turista Amerikanaca i upitala msgr. Graciju Ivanovića: »Čija je ovo misa?« Bili su očito duboko potreseni, premda nisu razumjeli riječi.

Nedavno je održan koncert duhovne glazbe u crkvi Sv. Klare u Kotoru (23. rujna), kojim je Homen dirigirao — uz pratnju na orguljama. Na koncertu su se našli mnogi ljubitelji prave glazbe iz Kotora. Poslije koncerta čuo sam ovu primjedbu: »Čovjek u ovakvim zgodama zaboravi da se nalazi u crkvi; prenese se posve u jedan viši svijet.«

* * *

Mislim da Antun Homen i kao skladatelj djela duhovne i svjetovne glazbe, i kao pedagog zaslužuje da mu zaželimo — »ad multos annos«!

o. Franjo Vlašić